استناد به این مقاله: فتاحی، رحمت الله (۱۳۹۱). تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع رسانی.
پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۲ (۱)، ۹-۱۱.

سخن سردبیر[۱]

تغییر نام رشته کتابداری و اطلاع رسانی

رحمت الله فتاحی

کتابداری نوین در ایران از پیشینه ای نسبتا کوتاه برخوردار است که آن هم متاثر از آموزش کتابداری نوین در دانشگاهها از میانه دهه ۱۳۴۰ می باشد. طی پنج دهه گذشته، این رشته در سطح جهان و در قلمرو آموزش عالی، بویژه در تعامل با سایر رشته های علمی و نیز با ورود انواع فناوریهای نوین به عرصه کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی شاهد تحولات و تغییرات بسیار بوده است.

این تحولات را می توان در تغییر ساختار برنامه های درسی، محتوای درسها، و گرایشهای پژوهشی بروشنی مشاهده کرد. از سوی دیگر، گسترش نیازهای جامعه به اطلاعات از یکسو و تقاضاهای نوین بازار کار از سوی دیگر، موجب آن شد که سرآمدان این رشته بتدریج در اندیشه بازنگری در نام آن و یافتن نامی باشند که بتواند نشان دهنده ماهیت و کارکردهای نوین آن در پاسخ به نیازها باشد. بسیاری از دانشکده های کتابداری در کشورهای پیشرو توانستند نام خود را تغییر دهند به گونه ای که از جذابیت کافی برای جذب دانشجو و نیز از مقبولیت لازم برای جامعه و بویژه بازار کار برخوردار باشد.

در ایران و طی دو دهه اخیر، رفته رفته تقاضا برای بازنگری در نام رشته در همایشهای ملی، در کلاسهای درس و در برخی مقاله ها مطرح شد. تمایل شدید دانشجویان به تغییر نام و با هدف ایجاد جذابیت برای رشته و نیز مقبولیت اجتماعی در دو دهه اخیر را می توان یک نیروی پیش برنده به شمار آورد.

از سوی دیگر، برخی از اعضای هیئت علمی نیز با انجام پژوهشهایی در این زمینه توانستند پیش زمینه های لازم برای مطرح کردن ضرورت تغییر نام را، با وجود برخی محافظه کاری ها، ایجاد کنند.

---

[۱]. رحمت الله فتاحی، استاد گروه کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد، fattahirahmat@gmail.com

همچنین، انجمن کتابداری و اطلاع رسانی ایران در برخی از همایشها و میزگردهای خود توانست تقاضاهای فزاینده جامعه دانشگاهی را نسبت به بازنگری در نام رشته به سرآمدان حرفه بازتاب دهد تا بتدریج از برخی مقاومتها کاسته گردد.

در عین حال، چالش بزرگ در راستای بازنگری در نام رشته و اقدام رسمی و عملی برای آن همچنان باقی بود. در این راستا، برخی پرسشهای اساسی مطرح بود: متولی این کار بزرگ چه نهادی می توانست باشد؟ اصولاً روال کار به شکل ساختاری چگونه باید می بود؟ آیا وزارت علوم که مدیریت آموزش عالی کشور را بر عهده دارد این تغییر را می پذیرفت؟

با مطرح شدن تدریجی موضوع تغییر نام در کمیته کتابداری و اطلاع رسانی (در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)، سرانجام زمینه بررسی رسمی آن شکل گرفت و اعضای کمیته به اتفاق آراء موافقت کردند که موضوع نیاز به بررسی های بیشتر و عمیقتر دارد. برگزاری نشست های متعدد در کمیته و برگزاری جلسه مشترک با مدیران گروه های کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاهها در اوایل سال ۱۳۹۱ توانست بر جدی بودن ضرورت تغییر نام مهر تائید زند. هرچند که تعداد کمی از اعضای هیئت علمی نام کنونی را کافی می دانستند اما موافقت بیشتر گروه های کتابداری شرکت کننده در آن نشست مشترک و نیز ارائه نامهای پیشنهادی از سوی آنها موجب قوت گرفتن کار شد.

سرانجام، نامهای پیشنهادی در جلسات بعدی کمیته مورد تحلیل قرار گرفت تا میزان جامعیت، مقبولیت، جذابیت، موضوعیت و شاخص بودن و نیز پیامدهای احتمالی آنها مورد بررسی قرار گیرد.

نکته مهمی که در فرایند بازنگری نام رشته مورد توجه کمیته بود آن بود که تلاش شد تا این کار بر پایه یک رویکرد علمی انجام گیرد. پیشینه آموزشی و علمی و حرفه ای اعضای کمیته (که نمایندگان گروه های کتابداری دانشگاههای مطرح کشور، از جمله دانشگاه تهران، فردوسی مشهد، اهواز، شیراز، اصفهان، الزهرا، شاهد، و .. بودند) نقطه قوت این رویکرد بود. از سوی دیگر و خوشبختانه، یافته های چند پژوهش که در سطح ملی انجام شده بود توانست زمینه ساز این حرکت علمی شود[۲].

[۲] "نظرسنجی از جامعه کتابداری و اطلاع رسانی ایران پیرامون نام رشته و احتمال بازنگری در آن"/ دکتر محمدرضا داورپناه، رحمت الله فتاحی، عبدالرسول خسروی، اطلاع شناسی، سال ششم، ش ۲۴، (۱۳۸۸). ص ۳ تا ۳۲.

"بررسی دیدگاه جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی در خصوص «تغییر» در حوزه های محتوا، آموزش و عنوان رشته"/ محمدحسن زاده و زینب غیوری. تحقیقات اطلاع رسانی و کتابخانه های عمومی (پیام کتابخانه سابق) سال شانزدهم(پاییز ۱۳۸۹) شماره ۶۲

در نامه های کمیته به مسئولان مربوطه در وزارت علوم نیز به این پژوهشها و یافته های علمی آنها اشاره شده است تا نشان دهد تقاضای جامعه کتابداری و اطلاع رسانی ایران، نه تجملانه، بلکه مبتنی بر رویکرد علمی و حرفه ای است.

اکنون که به نظر می رسد شرایط کلی در جامعه کتابداری و اطلاع رسانی و نیز در وزارت علوم برای تغییر نام فراهم شده است ضرورت دارد تا برای این تغییر آماده شد. بایسته است اعضای هیئت علمی، دانشجویان و کتابداران شاغل در این زمینه پویا شده و به لحاظ برنامه های درسی و محتوا درسها، تعامل با سایر رشته های مرتبط با حرفه، مسئله یابی برای پایان نامه ها، همایشهای تخصصی، تالیف کتاب های مورد نیاز، راه اندازی مجله ای جدید و یا بازنگری در خط مشی مجله های موجود، انتشار مقاله های تخصصی، و نهایتا فعالیتهای حرفه ای و علمی در قالب انجمنهای کتابداری آماده شوند.

اکنون که به انتظار جامعه کتابداری برای تغییر نام در جهت سازگاری با شرایط جدید و در راستای ارتقای جذابیت و منزلت آن پاسخ داده شده و به اصطلاح انتظارات برآورده شده است جا دارد که این حرفه به انتظارات جامعه برای دسترسی بهتر به اطلاعات و دانش و نیز ارائه خدمات تخصصی تر پاسخ دهد تا این تغییر نام از توجیه واقعی برخوردار شود.

رحمت الله فتاحی